

Ад прадзедаў спакон вякоў...

Віктар БОРТНІКАЎ / фота Аліны Станкевіч

Нішто не ўзнікае з нябыту. Наваполацк размяшчаецца на тэрыторыі, якую калісьці займалі некалькі вёсак. Іх жыхары склалі значную частку насельніцтва сучаснага горада. Таму можна смела сказаць, што разам з імі Нафтаград увабраў у сябе гістарычную памяць народа.

У многіх перасяленцаў вёсак Васілеўцы, Падкасцельцы, Плаксы, на тэрыторыі якіх знаходзіцца Наваполацк, яшчэ да нядаўняга часу захоўваліся рэчы з бабуліных куфраў. Ручнікі і збаны значна старэй за любыя будынкі, але разам са сваімі гаспадарамі яны сталі паўнапраўнымі гараджанамі. Такімі, як наш керамічны герой з вёскі Васілеўцы.

Момант, калі чалавек навучыўся ляпіць гаршкі з гліны, стаў пераломным у гісторыі цывілізацыі. Заслугі глінянага збана перад чалавецтвам вельмі вялікія, таму пра яго можна гаварыць як пра значны ўтылітарны аб'ект. Любы іншы посуд не адпавядаў побытавым запросам тагачасных людзей.

Наш збанок доўгі час ляжаў сярод

іржавых запчастак у гаражы і цудам не разбіўся. Дзевяноста гадоў таму клепатлівыя рукі яго гаспадыні абвязалі гарлавіну вяровачкай. Таму, нават трэснуўшы, ён дайшоў да нашых дзён.

Ад прадзедаў спакон вякоў...

Заканчэнне. Пачатак на с. 1

Раней да прыгожага керамічнага посуду ставіліся з павагай, бо далёка не ўсе мелі сродкі, каб набыць новы. У многіх сем'ях рэчы перадаваліся ў спадчыну. У беларускай хаце не рэдкасцю быў стогадовы гарлач для малака, якім пастаянна карысталіся. Па матэрыялах раскопак у Полацкім рэгіёне талеркі і кубкі часцей былі драўлянымі, а ёмістасці для гатавання ежы – керамічнымі, таму што 90% знойдзеных чарапоў складаюць пабітыя гаршкі.

Некаторыя арнаменты змяшчаюць у сабе цэлы культурны код, па якім вызначаецца нацыянальная прыналежнасць. Напрыклад, мы адразу можам пазнаць грэчаскія завіткі, не зробім памылкі з японскім роспісам. Але нашу мясцовую сімваліку абярэгаў ведаюць толькі спецыялісты. Як правіла, амаль увесь керамічны посуд у Васілеўцах, Плаксах быў без арнаменту.

– Калі параўнаць малюнкi на мясцовых збанах з еўрапейскімі прыкладамі, бачна, што полацкія вырабы аздоблены сціпла, – уда-

кладняе старшы выкладчык кафедры гісторыі і турызму Полацкага дзяржуніверсітэта Аляксей Коц. – Ганчар зрэдку мог правесці хвалістую лінію. Кошт вырабу, аздобленага стылізаванай кветкай, значна ўзрастаў. Любы арнамент на рэчах, якія выкарыстоўваў чалавек штодзень, быў

абярэгам. Асабліва гэта датычылася керамічнага посуду. Веры лі, што смятана, якая захоўваецца ў збане з такім малюнкам, магла доўга не пракісаць.

Размешчаны на беразе Заходняй Дзвіны Наваполацк працягвае традыцыю, паводле якой гарадзішчы і паселішчы будаваліся побач з ракой. Наша водная артырыя служыла мясцовым жыхарам своеасаблівай дарогай, па якой можна было адправіцца ў Рыгу на кірмаш або дабрацца да Балтыйскага мора і ўладкавацца на працу ў порт. Аднак, нягледзячы на такую свабоду перамяшчэння, «заморскага» посуду ў ва-

Побытвы посуд беларусаў

коліцах Полацка было няшмат. Вяскоўцы аддавалі перавагу вырабам мясцовых майстроў і, такім чынам, захоўвалі нацыянальныя традыцыі Прыдзвіння.

Нават калі мы забыліся, чым адрозніваемся ад суседзяў-славян, дастаткова ўзяць у рукі старажытны збанок, каб адчуць цеплыню роднай зямлі. Або, вярнуўшыся з далёкіх экзатычных краін, паглядзець у вакно на палі і лясы і зразумець – усё гэта наша зямля, Радзіма продкаў-крывічоў.

Свет імкліва мяняецца. Гледзячы на славяніна, ужо амаль немагчыма пазнаць, адкуль ён родам. І толькі маляванкі і ручнікі стагоддзямі аба-

Кубак XIX ст.

раняюць нашы традыцыі. У эпоху ўсеагульнай глабалізацыі бабуліны рэчы сышлі ў музейныя фонды і экспазіцыі, але ад гэтага іх гістарычная роля ў нацыянальнай самаідэнтыфікацыі не зменшылася. Добра, што сёння яны могуць гучна заявіць пра нашу ўнікальнасць!